

ŠTO SU ZAŠTIĆENE PRIRODNE VRIJEDNOSTI

Zaštićene prirodne vrijednosti su prirodne vrijednosti proglašene zaštićenima od tijela utvrđenog ovim Zakonom i upisane u upisnik zaštićenih prirodnih vrijednosti, a odnose se na zaštitne kategorije (strogi rezervati, nacionalni parkovi, posebni rezervati, parkovi prirode, regionalni parkovi, spomenici prirode, značajni krajobrazi, park-šume i spomenici parkovne arhitekture), zaštićene biljne, gljivlje i životinjske svojte uključujući mrtve primjerke divljih svojti zaštićenih na temelju ovoga Zakona i međunarodnih ugovora, njihove dijelove i derivate, te zaštićene minerale i fosile;

ZAŠTIĆENE PRIRODNE VRIJEDNOSTI

Zaštićene prirodne vrijednosti prema Zakonu o zaštiti prirode su:

1. zaštićena područja:

- strogi rezervat,
- nacionalni park,
- posebni rezervat,
- park prirode,
- regionalni park,
- spomenik prirode,
- značajni krajobraz,
- park-šuma,
- spomenik parkovne arhitekture,

2. zaštićene svojte:

- strogo zaštićena divlja svojta,
- zaštićena divlja svojta,
- zaštićena zavičajna udomaćena svojta,

3. zaštićeni minerali, sirovine i fosili.

Zaštićene prirodne vrijednosti raspoređuju se u razrede:

- međunarodnog značenja,
- državnog značenja,
- lokalnog značenja.

Raspored u razrede utvrđuje Ministarstvo na temelju stručnog vrednovanja zaštićene prirodne vrijednosti.

I. Zaštićena područja

Zaštićena područja mogu se prekogranično povezivati sa zaštićenim područjima druge države.

Plan upravljanja i mjera zaštićenog područja koje je prekogranično povezano, sporazumno se utvrđuje s nadležnim tijelom države u kojoj se nalazi prekogranični dio zaštićenog područja.

Na području Vukovarsko-srijemske županije u ovom trenutku je zaštićeno ukupno 1342,23 ha prirodnih vrijednosti, tj. oko 0,55% ukupne površine Županije, što je znatno manje u odnosu na ukupno zaštićena područja u Hrvatskoj prema Zakonu o zaštiti prirode (oko 9% ukupnog teritorija).

Zaštićene prirodne vrijednosti Županije su:

- **posebni rezervati** - šumske vegetacije Lože, Radiševo i Vukovarske dunavske ade;
- **5 spomenika prirode** - rijetki primjerci drveća u Ivankovu, Županji, Starim Mikanovcima i Drenovcima;

- **spomenici parkovne arhitekture** - parkovi Lenije i na Trgu bana Josipa Šokčevića u Vinkovcima, te parkovi u Nuštru i u Iloku;
- **značajni krajobrazi** - područje uz rijeku Vuku, Spačva i Virovi;
- **park šume** – Kunjevci, Kanovci i Zvirinac.

Zaštićene prirodne vrijednosti u Vukovarsko-srijemskoj županiji

kategorija zaštićenog područja		naziv zaštićenog područja	površina (ha)	registar. broj	godina zaštite
1.	posebni rezervat šumske vegetacije	Lože	108,7	703	1975.
2.	posebni rezervat šumske vegetacije	Radiševo	4,1	727	1975.
3.	posebni rezervat šumske vegetacije	Vukovarske Dunavske ade	115,0	855	1989.
4.	spomenik prirode – rijetki primjerak drveća	Hrast lužnjak (<i>Quercus robur</i> L.) u Ivankovu	-	890	1999.
5.	spomenik prirode – rijetki primjerak drveća	Hrast lužnjak (<i>Quercus robur</i> L.) u Županji	-	713	1976.
6.	spomenik prirode – rijetki primjerak drveća (skupina)	Skupina hrastova stabala lužnjaka (<i>Quercus robur</i> L.) kod Starih Mikanovaca	-	895	1999.
7.	spomenik prirode – rijetki primjerak drveća (skupina)	Skupina hrastova stabala lužnjaka (<i>Quercus robur</i> L.) u Drenovcima	-	55	1961.
8.	spomenik prirode – rijetki primjerak drveća (skupina)	Skupina stabala poljskog brijesta (<i>Ullmus minor</i> Miller) kod Drenovaca	-	897	1999.
9.	spomenik parkovne arhitekture	Park Lenije u Vinkovcima	4,0	894	1999.
10.	spomenik parkovne arhitekture	Park na Trgu bana Josipa Šokčevića u Vinkovcima	0,88	895	1999.
11.	spomenik parkovne arhitekture	Park oko dvorca u Nuštru	13,17	648	1971.
12.	spomenik parkovne arhitekture	Park u Iloku	5,0	690	1973.
13.	značajni krajobraz	Područje uz rijeku Vuku	694,81	898	1999.
14.	značajni krajobraz	Spačva	278,0	892	1999.
15.	značajni krajobraz	Virovi	185,0	896	1999.
16.	park šuma	Šuma Kanovci kod Vinkovaca	18,16	930	2003.
17.	park šuma	Šuma Kunjevci kod Vinkovaca	25,98	891	1999.
18.	park šuma	Šuma Zvirinac kod Vinkovaca	39,05	899	1999.

• **Posebni rezervat**

Posebni rezervat je područje kopna i/ili mora od osobitog značenja radi svoje jedinstvenosti, rijetkosti ili reprezentativnosti, ili je stanište ugrožene divlje svojte, a osobitog je znanstvenog značenja i namjene.

Posebni rezervat može biti: floristički, mikološki, šumske i druge vegetacije, zoološki (ornitološki, ihtiološki i dr.), geološki, paleontološki, hidrogeološki, hidrološki, rezervat u moru i dr.

U posebnom rezervatu nisu dopuštene radnje i djelatnosti koje mogu narušiti svojstva zbog kojih je proglašen rezervatom (branje i uništavanje biljaka, uznemiravanje, hvatanje i ubijanje životinja, uvođenje novih bioloških svojiti, melioracijski zahvati, razni oblici gospodarskog i ostalog korištenja i slično).

U posebnom rezervatu dopušteni su zahvati, radnje i djelatnosti kojima se održavaju ili poboljšavaju uvjeti važni za očuvanje svojstava zbog kojih je proglašen rezervatom.

Posjećivanje i razgledavanje posebnog rezervata može se zabraniti ili ograničiti mjerama zaštite. Aktom o proglašenju posebnog rezervata mogu se istovremeno zaštititi različite vrijednosti zbog kojih se proglašava rezervat (ornitološko-ihtiološki, geološko-hidrološki i dr.).

Posebni rezervat šumske vegetacije Lože pod zaštitom je od 1975. godine, kao rezervat stare slavonske hrastove šume s impozantnim jedinkama hrasta lužnjaka (neke visoke o preko 40 m). Smješten je u Spačvanskom šumskom bazenu, površine više od 100 hektara. Osim dominantnog hrasta lužnjaka, javljaju se grab, klen, poljski jasen, žestilj, vez (*Ulmus laevis*) i nizinski brijest (*U. carpiniifolia*) i drugi. Rezervat je namijenjen znanstvenim istraživanjima i edukaciji, te je u njemu postavljena trajna ploha u okviru programa UNESCO Čovjek i biosfera (MAB9). Zaštitu je potrebno provoditi do 200 godina starosti ili dulje ukoliko je sastojina vitalna i zdrava, a dopuštena je samo sanitarna sječa (uklanjanje posušenih, slomljenih i srušenih primjeraka).

Posebni rezervat šumske vegetacije Radiševo nalazi se u Vrbanjskoj šumi na području grada Županje (područje Šumarije Spačva). Proglašen je 1975. godine, kao interesantan rijetki lokalitet nizinskih lužnjakovih šuma s običnim grabom i bukvom (subasocijacija: *Carpino betuli - Quercetum roboris fagetosum* Rauš). U rezervatu se nalazi devet primjeraka stabla bukve visine do 30 metara i prsnog promjera 42,5-67,5 cm, te više starih stabala hrasta lužnjaka visine preko 35 m i prsnog promjera 67,5-97,5 cm. Osim toga česti su grab, lipa, klen, poljski jasen i drugi.

Posebni rezervat šumske vegetacije Vukovarska ada prostire se zajedno s otočićem Daka na području lijeve obale Dunava nasuprot grada Vukovara, a zaštićena je od 1989. godine. Vukovarska ada, najvećim je dijelom prekrivena ritskim šumama crne i bijele topole, te dijelom nasadima Kanadske topole, a uz obalu Dunava protežu se plaže dijelom zasjenjene drvećem. Ovaj riječni otok je tradicionalno vukovarsko kupalište, koje se nalazi u pograničnom području sa Srbijom i tek je 2006. godine nakon Domovinskog rata, očišćeno, obnovljeno i ponovno u potpunosti otvoreno za javnost.

- **Spomenik prirode**

Spomenik prirode je pojedinačni neizmijenjeni dio ili skupina dijelova žive ili nežive prirode, koji ima ekološku, znanstvenu, estetsku ili odgojno-obrazovnu vrijednost.

Spomenik prirode može biti geološki (paleontološki, mineraloški, hidrogeološki, strukturno-geološki, naftno-geološki, sedimentološki i dr.); geomorfološki (špilja, jama, soliterna stijena i dr.), hidrološki (vodotok, slap, jezero i dr.), botanički (rijetki ili lokacijom značajni primjerak biljnog svijeta i dr.), prostorno mali botanički i zoološki lokalitet i drugo.

Na spomeniku prirode i u njegovoj neposrednoj blizini koja čini sastavni dio zaštićenog područja nisu dopuštene radnje koje ugrožavaju njegova obilježja i vrijednosti. U Županiji su u ovoj kategoriji zaštićena dva pojedinačna stabla te tri skupine stabala.

Hrast lužnjak (*Quercus robur* L.) na željezničkom kolodvoru u **Ivankovu** pod zaštitom je od 1999. godine zbog specifičnih dimenzija i estetskih vrijednosti. Star je oko 400 godina, visine oko 25 m, te prsnog promjera 166 cm.

Pojedinačni primjerak hrasta lužnjaka u Županji zaštićen je od 1976. godine, također zbog specifičnih dimenzija i estetskih vrijednosti. Star je oko 200 godina, opsega debla 317 cm s velikom okruglastom krošnjom.

Skupina od 8 stabala slavonskih hrastova lužnjaka i jednog stabla poljskog jasena proglašena je 1999. spomenikom prirode (rijetki primjerci drveća). Starosti su više od 116 godina i visine 33 m te se nalaze na području šumarije Mikanovci, gospodarska jedinica Hrvatskih šuma Muškovo brdo (općina Stari Mikanovci).

Skupina starih stabala hrasta lužnjaka u Drenovcima, južno od Radiševa zaštićena je od 1961. godine. Ova orijaška stabla su ostatak nekadašnjih starih slavonskih šuma kojima je bila bogata Slavonija do početka 20. stoljeća, te oni predstavljaju pravu rijetkost. Starost hrastova je od 250-300 godina. Dimenzije najkrupnijih stabala u prsnom promjeru 150 cm, maksimalna visina 33,5 m.

Spomenikom prirode proglašena je 1999. godine **skupina od 11 stabala nizinskog, poljskog brijesta** (*Ulmus minor* Miller). Starosti su više od 115 godina i visina približno 32-35m. Nalaze se na području Hrvatskih šuma, Uprave šuma Vinkovci, šumarije Vrbanja (općina Drenovci).

- **Značajni krajobraz**

Značajni krajobraz je prirodni ili kultivirani predjel velike krajobrazne vrijednosti i biološke raznolikosti ili kulturno-povijesne vrijednosti, ili krajobraz očuvanih jedinstvenih obilježja karakterističnih za pojedino područje, namijenjen odmoru i rekreaciji ili osobito vrijedni krajobraz utvrđen sukladno ovome Zakonu. U značajnom krajobrazu nisu dopušteni zahvati i radnje koje narušavaju obilježja zbog kojih je proglašen. Na području Županije proglašena su tri značajna krajobraza.

Značajni krajobraz Spačva obuhvaća prostor dijela toka rijeke Spačve (obje obale) od granice s općinom Županja odnosno kružnog opkopa iz turskih vremena zvanog "Optičar", te nizvodno go granice odjela 29 i 33 GJ Naranča i Topolovac, kao i lokalitet Lučica kod Lipovca i Kaluđeri. Proglašen je 1999. godine, kao područje značajno za rekreaciju, čije je očuvanje važno i za održavanje šumskog pokrova i kvalitete vode.

Značajni krajobraz Virovi je područje dijela vodotoka rječice Virovi s lijeve i desne obale od mosta do šume Lože pa nizvodno do izlaska iz šume (GJ Slavir), u blizini rezervata Lože. Područje Virova ima odlike močvare, a samo se u vrijeme velikih oborina u proljeće i u jesen poteku kao rječica do rijeke Spačve. Središnji dio Virova je bez vegetacije, u priobalnom se dijelu javlja karakteristična močvarna vegetacija (lopoč, *Nymphaea alba*, lokvanj, *Nuphar luteum*, vodena leća, *Lemna minor*, dvornik, *Polygonium amphibium*, žabnjak ljutić, *Hydrocharis morsus ranae* i dr), koju okružuju šume hrasta lužnjaka. U predjelu Živčane nastalom krčenjem šume, rastu bogate sastojine trske s rogozom, šašem i šašinom. Zahvaljujući bujnoj vegetaciji u vodi Virova nalaze se raznovrsni kukci koji služe kao hrana brojnim ribama i drugim životinjama. Ovdje žive ribe nizinskih voda: šaran, linjak, štuka, som, karas, sunčani karas, bjelica, grgeč - okan ili ostrž, deverika, žutooka, keder i čikov. Među pticama ističu se bijela roda, crna roda, bijela čaplja, crna liska, siva čaplja, divlja patka, orao ribič, golub grivnjaš te orao štekavac - veliki riblji orao koji je veoma prorijeđen i prijeti mu izumiranje. Od sisavaca, zabilježena je vidra, a na pojilo dolazi lisica, divlja svinja, srna i jelen.

Područje je zaštićeno 1999. godine zbog očuvanja značajnog krajobraza, šumskog pokrova i kakvoće vode.

Područje uz rijeku Vuku zaštićeno je 1999. godine. Obuhvaća dio toka rijeke Vuke (od stacionaže 21,5 km riječnog toka do željezničkog mosta u Gabošu na 38,7 km) bogat šumama hrasta lužnjaka i običnog graba, bagrema, poljskog jasena, cera i crnog oraha starosti od 15 - 105 godina. Područje se nalazi u šumskim predjelima Asađ, Budžak i Somođ. Dio zaštićenog krajolika su i vlažne livade čiji se pojas proteže do obradivih površina s jedne i druge strane rijeke Vuke između Gaboša i Tordinaca. Korito rijeke Vuke u ovom dijelu treba zadržati u što je moguće bliže prirodnom stanju uz osiguranje stabilnog vodnog režima tijekom čitave godine.

- **Park-šuma**

Park-šuma je prirodna ili sađena šuma, veće krajobrazne vrijednosti, namijenjena odmoru i rekreaciji.

U park-šumi su dopušteni samo oni zahvati i radnje čija je svrha njezino održavanje ili uređenje. U Županiji su zaštićene tri park-šume (Zvirinac, Kunjevci i Kanovci), sve na području oko grada Vinkovaca.

Park šuma Kunjevci površine od 25,98 ha uz desnu obalu Bosuta, južno od Vinkovaca proglašena je zaštićenim dijelom prirode 1999. godine. U šumi dominiraju stabla hrasta lužnjaka i običnog graba, a u blizini i motel. Park-šuma namijenjena je prvenstveno za odmor i rekreaciju. Neposredno uz ovo područje planirana je trasa višenamjenskog kanala Dunav - Sava.

Park šuma Zvirinac, smještena je uz desnu obalu Bosuta, jugozapadno od Vinkovaca od kojeg je udaljena oko 5 km. Zaštićena je 1999. godine, prvenstveno za potrebe odmora i rekreacije. To je područje šume hrasta lužnjaka i običnog graba, ukupne površine 39,05 ha.

Park šuma Kanovci, ukupne površine oko 18 hektara, zaštićena je 2003. godine, kao park-šuma namijenjena odmoru i rekreaciji.

- **Spomenik parkovne arhitekture**

Spomenik parkovne arhitekture je umjetno oblikovani prostor (perivoj, botanički vrt, arboretum, gradski park, drvored, kao i drugi oblici vrtnog i parkovnog oblikovanja), odnosno pojedinačno stablo ili skupina stabala, koji ima estetsku, stilsku, umjetničku, kulturno-povijesnu, ekološku ili znanstvenu vrijednost.

Na spomeniku parkovne arhitekture i prostoru u njegovoj neposrednoj blizini koji čini sastavni dio zaštićenog područja nisu dopušteni zahvati ni radnje kojima bi se mogle promijeniti ili narušiti vrijednosti zbog kojih je zaštićen. U Županiji zaštićeno je četiri parka u kategoriji spomenika parkovne arhitekture.

Spomenik parkovne arhitekture oko dvorca u Nuštru je zaštićen 1971. godine. Taj pejzažni park iz 19. stoljeća je već i prije domovinskog rata bio devastiran. Tijekom rata pretrpio je dosta oštećenja od izravnih pogodaka eksplozivnim napravama. Za čitav kompleks dvorca, gospodarskih zgrada i parka izrađen je projekt uređenja i rekonstrukcije, ali rekonstrukcija parka nije završena.

Park u Iloku zaštićen je 1973. godine u kategoriji spomenika parkovne arhitekture. Smješten je na povišenoj terasi iznad Dunava oko starog grada i crkve. Uređen je u 18. i 19. stoljeću, ali kasnije stilski znatno izmijenjen. Park je i u vrijeme provođenja zaštite bio prilično zapušten. U tijeku je provedba projekta obnove povijesne cjeline starog grada Iloka s parkom.

Na južnom ulazu u Vinkovce uz cestu H. D. Genschera i rijeku Bosut nalazi se **park Lenije**, ukupne površine 4 ha. Zaštićen je 1999. godine u kategoriji spomenika parkovne arhitekture, kao dio povijesne jezgre Vinkovaca. U parku rastu stabla divljeg kestena, srebrnolisne i malolisne lipe, kljena, gorskog javora (*Acer pseudoplatanus*) i javora mliječa (*A. platanoides*), te nekoliko starih hrastova lužnjaka i paulovnja (*Paulownia tomentosa*). Park je nakon domovinskog rata saniran i djelomično preoblikovan. Rijeka Bosut se povremeno čisti od velikih nakupina flotantnih biljaka, prvenstveno populacija vodene leće (*Lemna minor*).

Park na Trgu bana Josipa Šokčevića u središtu Vinkovca zaštićen je 1999. godine kao omiljeno šetalište i okupljalište građana. U njemu dominiraju stabla divljeg kestena i srebrnolisne lipe, a javljaju se i javori. Park je uređen kao mreža šetnica s drvoredima, klupama, fontanom i spomenikom, te se redovito uređuje.

U prostorno planskoj dokumentaciji Županije, gradova i općina, te podacima dobivenim iz ankete provedene za izradu Izvješća o stanju okoliša VSŽ, za zaštitu su predloženi:

- **šuma Đergaj između Vukovara i Bršadina**, površine 317 ha, s desne strane ceste Bršadin - Vukovar, od kojeg je udaljena 5 km. Ova šuma hrasta lužnjaka s dosta bagrema, četinjača i drugih

vrsta, predlagana je za zaštitu kao tradicionalno izletišta Vukovara, ali je potpuno uništena u Domovinskom ratu te je upitna njena obnova i zaštita;

- **šuma Dubrava (tzv. "Mala Dubrava") kraj Vukovara**, površine 237 ha smještena je 4 km jugoistočno od Vukovara, a neposredno uz cestu prema Iloku, odnosno na odvojkju za Vučedol. Šumu izgrađuje hrast kitnjak, *Quercus petraea* (primjerci stari i 100 godina), te hrast cer, crni orah, bagrem i druge vrste. Ovaj je objekt značajan za Vukovar kao rekreativno područje, ali je nužno snimiti stvarno stanje i ustanoviti potrebu za zaštitu. Šuma Dubrava je uvrštena u konačni prijedlog novog GUP-a Grada Vukovara u plansku kategoriju zaštićenog područja;

- **park-šuma Adica uz na desnoj obali Vuke u Vukovaru** s hrastom lužnjakom i cerom, kao područje za rekreaciju (šuma je oštećena i treba ocijeniti stvarno stanje i potrebe za obnovom prije konačne odluke o zaštiti);

- **drvored platana na Priljevu** (ulaz u Vukovar) kao spomenik parkovne arhitekture (prije donošenja konačne odluke o zaštiti treba ga u cijelosti snimiti i obnoviti).

- **Najpar-bašča kod vodotornja** (Vukovar);

- **staro korito rijeke Vuke** (Vukovar);

- **močvara uz potok Salak** (općina Negoslavci) kao vrijedan prirodni krajobraz;

- **područje nekadašnje utvrde Zvezdangrada** (sagrađene vrijeme Vojne krajine za obranu od Turaka) i **dio rječice Studve** (općina Vrbanja) sa starom šumom hrasta lužnjaka i graba, kao posebni rezervat šumske vegetacije;

- **Borovska, Mohovska i Solinska ada** čija se zaštita predlaže zbog očuvanja cjelovitosti obala i vodotoka Dunava;

- **pojedinačni primjerak hrasta lužnjaka** na oranici k.č. 2.456 to **Županja** uz cestu Županja-autoput s raskošnom okruglom krošnjom u promjeru od 30 m, procijenjene starosti oko 250 godina star, kao spomenik prirode;

- jednoredni **drvored kod crkve u Županji** sa starim stablima platana, srebrene lipe i divljeg kestena, kao spomenik parkovne arhitekture;

- **područje uz obalu Bosuta kod Vinkovaca** kao značajan krajobraz;

- **meandar rijeke Save na području Ajdakova i Brezovice** (općina Babina Greda) kao osobito značajan kultivirani krajobraz;

- **vodotok Vjerovi s neposrednim šumskim zemljištem na području općine Bošnjaci** u kategoriji značajni krajobraz (lokalnog značaja) za što je pokrenuta procedura;

- **vodotoci općine Stari Jankovci**;

- **ritovi općine Tompojevci** (projekt revitalizacije oko 400 ha površine);

- **Spačvanske šume** (cjelina prostora Spačvanskih šuma koje veličini i značaju čine osobitost u Republici Hrvatskoj te su predložene za zaštitu i Strategijom i Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske);

- **drvored jablanova u Županji** uz cestu za šećeranu kao spomenik parkovne arhitekture (nužno je snimiti stvarno stanje i ustanoviti potrebu za zaštitu);

- **lipa na lokaciji Nožice** u općini Babina greda (kao spomenik prirode);

- **lesni/praporni strmci uz Dunav** potrebno je detaljnije istražiti i zaštititi dobro očuvane dijelove/profile kao spomenik prirode;

- **nizinske šume te livade i zajednice trava, vodotoke** u općini Lovas.

- **Krajobrazne vrijednosti**

Krajobraz je određeno područje, viđeno ljudskim okom, čija je narav rezultat međusobnog djelovanja prirodnih i/ili ljudskih čimbenika. Bitna je komponenta prirode i okoliša jer povezuje čovjeka i njegove djelatnosti i prirodu, odnosno značajan je faktor u planiranju održivog korištenja prostora i pojedinih ljudskih djelatnosti i njihovog utjecaja na okoliš. Prema sadržajnoj i metodološkoj podlozi Krajobrazne osnove Hrvatske, Vukovarsko-srijemska županija se svrstava u prirodno-geografsku regiju Istočne Hrvatske, krajobraznu jedinicu: nizinska područja sjeverne Hrvatske. Prema fizionomiji radi se o

agrarnom krajobrazu s kompleksima hrastovih šuma i poplavnim područjima. Upravo ti šumski kompleksi, s rubnim područjima i vlažnim livadama i pašnjacima, te područjima uz vodotoke najveće vrijednosti krajobraza.

Prostornim planom Vukovarsko-srijemske županije iz 2002. godine propisuje se potreba detaljnijeg planiranja i razrade uvjeta zaštite: osobito vrijednih područja (prostornih cjelina i naselja), konfliktnih područja (koja su zbog suprotstavljanja različitih aktivnosti i oštećenja prirode ugrožena ili rizična), te ranjivih područja (osobito osjetljiva područja naselja i drugih prostora u opasnosti od posljedica fizičke destrukcije ili drugih opasnosti prouzročenih čovjekovim djelovanjem ili prirodnog porijekla). Konfliktna i ranjiva područja su dijelovi obale rijeka Dunav, Bosut i Spačva zbog širenja građevinskih područja naselja sekundarnog stanovanja te dijelovi područja Spačvanskih šuma zbog izgrađenih i planiranih infrastrukturnih koridora kao i zbog usklađenja interesa gospodarske eksploatacije šuma i njihove zaštite. U prostorno planskoj dokumentaciji Županije navedena su područja vrijednih cjelina prirodnog i kultiviranog krajobraza koje treba čuvati i za koje treba izraditi detaljne uvjete korištenja i zaštite:

- cjeline prirodnog i kultiviranog krajobraza desne obale i vodotoka Dunava,
- cjeline prirodnog i kultiviranog krajobraza lijeve obale i vodotoka Save,
- cjeline prirodnog i kultiviranog krajobraza obala i vodotoka Bosuta,
- cjeline prirodnog i kultiviranog krajobraza obala i vodotoka Vuke,
- cjeline prirodnog i kultiviranog krajobraza obala i vodotoka Spačve,
- cjeline prirodnog i kultiviranog krajobraza obala i vodotoka Studve,
- širi prostor dijela Đakovačkog ravnjaka - uz županijsku granicu sjevernom dijelu općina St. Mikanovci, Vođinci, Ivankovo ta zapadnom dijelu općine Jarmina,
- surduke i akumulaciju Grabovo na Vukovarskom ravnjaku.

II. Zaštićene svojte

Divlje svojte koje su ugrožene ili rijetke, zaštićuju se kao strogo zaštićene svojte i zaštićene svojte.

Strogo zaštićenom svojtom može se utvrditi:

- divlja svojta kojoj prijete izumiranje na području Republike Hrvatske,
- usko rasprostranjeni endem,
- divlja svojta zaštićena na temelju međunarodnog ugovora kojega je Republika Hrvatska stranka i koji je na snazi, potvrđenog od Republike Hrvatske.

Zaštićenom svojtom može se utvrditi:

- zavičajna divlja svojta koja je osjetljiva ili rijetka, i ne prijete joj izumiranje na području Republike Hrvatske,
- divlja svojta koja nije ugrožena, ali je radi njezina izgleda lako moguće zamijeniti s ugroženom divljom svojtom,
- divlja svojta na temelju međunarodnog ugovora kojega je Republika Hrvatska stranka i koji je na snazi.

Zaštićenom zavičajnom udomaćenom svojtom može se utvrditi ona ugrožena baštinjena biljna sorta i/ili životinjska pasmina koja se razvila kao posljedica tradicionalnog uzgoja i čini dio hrvatske prirodne baštine.

Na pitanja zaštite zaštićenih divljih svojti i zavičajnih udomaćenih svojti koja nisu uređena ovim Zakonom primjenjuju se posebni propisi.

Ugrožene, osjetljive i zaštićene svojte

Biljne svojte

Državni zavod za zaštitu prirode izdao je 2004. godine Crveni popis ugroženih biljaka i životinja Hrvatske, a 2005. godine i Crvenu knjigu vaskularne flore Hrvatske. Prema podacima iz Crvenog popisa i Crvene knjige u Hrvatskoj je zabilježeno oko 5.360 biljnih svojti od kojih je 223 ugroženo, 11 izumrlo

(općenito ili regionalno), 186 prijete izumiranje, a za 340 svojiti koje su vjerojatno ugrožene, ali za njih nema dovoljno podataka za procjenu rizika od izumiranja. Kao najčešći uzroci ugroženosti u Crvenoj knjizi vaskularne flore Hrvatske navode se gubitak staništa (61,6 % svih uzroka ugroženosti) i indirektna posljedica (23,6 %), zatim neposredni gubici (6,7 %), zagađenje tla i vode (3,3 %) i drugo. Najvažniji čimbenici gubitka staništa uzrokovani su upravo ljudskom djelatnošću i to prvenstveno promjenom režima vode, tj. navodnjavanja, odvodnjavanja i slično (31 % slučajeva) i promjenama u poljoprivredi (18 %), zatim izgradnjom infrastrukture (11 %) i naselja (11 %), turizmom (10 %), fragmentacijom staništa (5 %), oranicama i hortikulturom (4 %) i šumarstvom (2 %). Prema osnovnoj podjeli staništa (CORINE13 popis) najugroženije su biljne svojite šikara i travnjaka (37 % navoda), zatim staništa cretova i močvara, poljoprivrednih predjela, šuma i ostalih.

Vukovarsko-srijemska županija bogata je prirodnim (naročito vlažne šume hrasta lužnjaka, ritovi, te vlažne livade) i kultiviranim (ivice, ruralna područja, te intenzivno obrađivane površine) staništima.

U Crvenoj knjizi vaskularnih biljaka zabilježene su dvije **regionalno izumrlje svojite (RE)**, koje su pred 100 ili više godina nađene na rubnim lokalitetima Županije: goli oštrik (*Cyperus glaber* L) i kaldezija (*Caldesia parnasifolia* L).

U kategoriji **kritično ugroženih svojiti (CR)** na području Županije nađene su: češljasta pirika (*Agropyron cristatum* (L) Gaertn. ssp. *pectinatum* (M.Bieb) Tzvelev) na području Šarengrada i Vukovara; panonski zvjezdan (*Aster tripolium* L. ssp. *pannonicus* (Jacq.) Soo) i jednogodišnja Kafranka (*Camphorosma annua* Pallas) na slatini u Trpinji; vodena slatka trava (*Catabrosa aquatica* (L) P.Beauv) u močvarnim staništima kod Vinkovaca; istočnjački kokotić (*onsolida orientalis* (Gay) Schrödinger) na strništima na području Vukovara i Veliškovaca; vunasti naprstak ili vunasta svračica (*Digitalis lanata* Ehrh.) uz rubove šuma i guštike na području Vukovara; močvarna broćika (*Galium uliginosum* L) vlažne livade oko močvare Palače kod Čepina; kitajbela (*Kitaibela vitifolia* Willd) na vlažnim mjestima uz putove i rubove šikara na području Iloka i Vučedola kod Vukovara; vriježovita voduška (*Limosella aquatica* L) uz obalu Bosuta u Nijemcima; maleni mišji repak (*Myosurus minimus* L) uz obale sporih vodotoka u Trpinji kraj Borova; panonski tankorepić (*Pholiurus pannonicus* (Host) Trin) i slatinski trputac (*Plantago tenuiflora* Waldst. et kit) zadnji puta nađeni na slatini u okolici Trpinje 1962. godine; pucinelija, *Puccinellia distans* (L) Parl. ssp. *limosa* (Schur) Jav.) na slatini uz Trpinju.

Od **ugroženih svojiti (EN)** u Vukovarsko-srijemskoj županiji mogu se naći: bridasti luk (*Allium angulosum* L) na povremeno plavljenim nizinskim travnjacima; mjehurasta sljezolika (*Hibiscus trionum* L), u korovnim zajednicama okopavina; borak ili mačji rep (*Hippuris vulgaris* L) uz obale spore tekućih vodotoka na lokalitetu Švice; močvarna rebratica (*Hottonia palustris* L) u kanalima i barama na području Spačve; razgranjena marulja (*Marrubium peregrinum* L) u travnjačko-ruderalnoj vegetaciji uz Dunav (od Iloka do Vukovara); četverolisna raznorotka (*Marsilea quadrifolia* L) na muljevitim mjestima uz riječne rukavce, povremeno plavljenim, uz Bosut, Nijemci, Vuka, Vukovar; močvarna troslistica (*Menyanthes trifoliata* L) na cretnim livadama kod Beraka; dugolisna čestoslavica (*Pseudolysimachion longifolium* (L) Opiz) na vlažnim livadama i poplavnim šumama na području općine Nijemci; veliki žabnjak (*Ranunculus lingua* L) u tršćacima kod Beraka i Nuštra; žljezdasti šušavac (*Rhinanthus rumelicus* Velen) u travnjačkim zajednicama donje Posavine izvan dohvata poplava, Babina Greda, Ivankovo; stepska kadulja (*Salvia nemorosa* L) na livadama, suhim i stepskim travnjacima, uz rubove oranica i putova okolica Iloka, Đeletovci, Otok, na obalama Vuke između Nuštra i Vukovara, oko Šarengrada; te jednogodišnja nevenka (*Xeranthemum annuum* L) na strmim prapornim obroncima uz Dunav.

U Županiji je zabilježen i veći broj **osjetljivih svojiti (VU)**, kao što su: crvenožuti repak (*Alopecurus aequalis* Sobol) koji raste na oblama bara i jaraka na području Spačve; obalni šaš (*Carex riparia* Curtis) i mjehurasti šaš (*C. vesicaria* L) na obalama stajaćih i sporotekućih voda u području Spačve; te kljunasti šaš (*C. rostrata* Stokes ex With) na cretnim livadama u okolici Vukovara; cjelolisna pavitina (*Clematis integrifolia* L) na vlažnim livadama stepske/šumostepske zone u okolici Nijemaca; smeđi šilj (*Cyperus fuscus* L) uz obale starih riječnih rukavaca, lokava i ribnjaka, Nijemci; klupčasti oštrik (*Cyperus*

glomeratus L) u močvarama i vlažnim obalama oko Vukovara; hrđavocrveni naprstak (*Digitalis ferruginea* L) uz rubove šuma i šikara u dolini rijeke Vuke (rubno područje prema Osječko-baranjskoj županiji); zimska preslica (*Equisetum hyemale* L) je relativno česta biljka na močvarnim staništima - Vukovar uz rijeku Vuku, zatim uz Bosut, u Spačvi; prava kockavica (*Fritillaria meleagris* L) nekad česta biljka na vlažnim travnjacima, uglavnom u riječnim nizinama sjeverozapadne i istočne Hrvatske, u Županiji nađena u Soljanima; plivajuća pirevina ili šenika (*Glyceria fluitans* (L) R.Br) u stajaćim i sporotekućim vodenim staništima u Spačvi; kožasti kačun (*Orchis coriophora* L) na većem broju nalazišta u Hrvatskoj, na travnjacima smještenim na sunčanim obroncima, u Županiji nađen u okolici Županje; kacigasti kačun (*O. militaris* L) na relativno čest na travnjacima, livadama i svijetlim šumama zapadne i sjeverozapadne Hrvatske, a u Županiji dosada zabilježen samo oko Vukovara; bakreni ili grimizni kačun (*O. purpurea* Huds) na većem broju nalazišta u bukovim i miješanim bjelogoričnim šumama na bazičnoj podlozi; a u Županiji zabilježen samo oko Vukovara; bijeli vimenjak (*Platanthera bifolia* (L) Rich) u tamnim listopadnim i mješovitim šumama, rjeđe na vlažnim livadama oko Vrbanje i Županje; širokolisni Salamunov pečat (*Polygonatum latifolium* (Jacq) Desf) u hrastovim šumama i šikarama, nađen na području Iloka i Vukovara; rezac (*Stratiotes aloides* L) u barama, kanalima i starim riječnim koritima na dubokom barskom tlu (kanal Bosuta); te sitna ili beskorjenasta sitna leća (*Wolffia arriza* (L) Horkel ex Wimm ili *Lemna arrhiza* L bas.) koja pluta na površini stajaćih ili slabotekućih vodenih površina (Bosut i Vuka).

U Hrvatskoj je Zakonom o zaštiti prirode, zaštićen velik broj biljnih svojti u kategorijama zaštićenih i strogo zaštićenih zavičajnih i stranih svojti.

Od **strogo zaštićenih biljnih svojti** koje se javljaju (ili su zabilježene u prošlom stoljeću) na području Županije treba spomenuti sljedeće: zimska preslica (*Equisetum hyemale* L), četverolisna raznorotka (*Marsilea quadrifolia* L), panonski zvjezdan (*Aster tripolium* L. ssp. *pannonicus* (Jacq.) Soo), jednogodišnja Kafranka (*Camphorosma annua* Pallas), 30-tak svojti šaševa među kojima i obalni šaš (*Carex riparia* Curtis), goli oštrik (*Cyperus glaber* L), smeđi šilj (*Cyperus fuscus* L), klupčasti oštrik (*C. glomeratus* L), Rosika (*Drosera* spp.), stepska kadulja (*Salvia nemorosa* L), beskorjenasta sitna leća (*Wolffia arriza*), bridasti luk (*Allium angulosum* L), prava kockavica (*Fritillaria meleagris* L), širokolisni Salamunov pečat (*Polygonatum latifolium* (Jacq) Desf), slatinski trputac (*Plantago tenuiflora* Waldst. et kit), crvenožuti repak (*Alopecurus aequalis* Sobol), plivajuća pirevina (*Glyceria fluitans* (L) R.Br), cjelolisna pavitina (*Clematis integrifolia* L), močvarna broćika (*Galium uliginosum* L), vunasta svračica (*Digitalis lanata* Ehrh.), hrđavocrveni naprstak (*Digitalis ferruginea* L), dugolisna čestoslavica (*Pseudolysimachion longifolium* (L) Opiz), žljezdasti šušavac (*Rhinanthus rumelicus* Velen), kaldezija (*Caldesia parnasifolia* L), više vrsta kukurjeka, uključujući i npr. crnocvjetni kukurjek (*Helleborus atrorubens* Waldst. et Kit.) te brojne druge.

Od **zaštićenih biljnih svojti** spominjemo samo neke vrste: anđelika (*Angelica archangelica* L.), lopoč (*Nymphaea alba* L.), lokvanj (*Nuphar lutea* (L.) Sm., in *Sibith. et Sm.*), uskolisni i širokolisni rogoz (*Typha angustifolia* L. i *T. latifolia* L.), divlja trešnja (*Prunus avium*), bijeli glog (*Crataegus monogyna*), kaljužnica (*Caltha palustris* L.), sve sojte Salamunovog pečata (*Polygonatum* ssp), močvarna končara (*Filipendula ulmaria* (L.) Maxim.), kurika (*Euonymus europaeus*, L), orlovi nokti ili kozlokrvina (*Lonicera caprifolium* L.), mirisna broćika (*Galium odoratum* (L.) Scop.), kopitnjak (*Asarum europaeum* L.), paskvica (*Solanum dulcamara* L.), vučja noga (*Lycopus europaeus* L.), sve svojte divlje ruže (*Rosa* ssp.), visibaba (*Galanthus nivalis* L.), šafran (*Crocus vernus* (L.) Hill), šumarice (*Anemone* ssp.), bijeli gavez (*Symphytum tuberosum* L), milogled (*Sanicula europaea* L.), mali zimzelen (*Vinca minor* L), šumska kiselica (*Oxalis acetosella* L.), blaženak ili zečja stopa (*Geum urbanum* L.), Petrov križ (*Paris quadrifolia* L.), pastirska iglica (*Geranium robertianum* L.), pjegavi kozlac (*Arum maculatum* L.), pasjakovina ili pasdrijen (*Rhamnus catharticus* L.) divlja kruška (*Pyrus pyraeaster* Burgsd.), petolist srčenjak (*Potentilla erecta* (L.) Raeuschel), žutilovka (*Genista tinctoria* L.)¹⁴, bljušt (*Tamus communis* L.), velika vučja stopa (*Aristolochia clematitis* L.) i brojne druge vrste.

Propisima o zaštiti prirode strogo je zaštićeno i 20, a zaštićeno 5 svojti lišajeva.

Gljive

Sve gljivlje svojte koje rastu u Hrvatskoj su zakonski zaštićene, od toga je 314 u kategoriji strogo zaštićenih. U Slavoniji u poznatije **strogo zaštićene gljive** ubrajaju se: blagva (*Amanita caesarea*), maglen (*Albatrellus pescaprae*), Fechnerov vrganj (*Boletus fechtneri*) i još 7 vrsta vrganja, slavonska gnojštarka (*Coprinus strossmayeri*), 14 vrsta rudoliski (*Entoloma* sp), 7 vrsta hrčaka (*Helvella* sp.), 20-tak vrsta vlažnica (*Hygrocybe* sp.), 10 vrsti puževica (*Hydrophorus* sp.) uključujući i pjesnički gljivu (*H. poetarum*), 13 vrsta zdjeličarki (*Peziza* sp), jelenov rupičar (*Polyporus umbellatus*) i brojne druge). Sve ostale svojte gljiva ubrajaju se u kategoriju **zaštićenih vrsta**, od kojih je u komercijalne svrhe dozvoljeno sakupljanje 32 vrste (u Slavoniji se npr. javljaju lisičica (*Cantharellus cibarius*), pravi vrganji (*Boletus aereus*, *B. edulis*, *B. pinophilus* i *B. reticulatus*), 7 vrsta rujnica (*Lactarius* sp) i druge). Većina zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta gljiva, prorijeđene su zbog pretjeranog sabiranja ili uništavanja staništa.

Životinjske svojte

Pravilnikom o proglašavanju divljih svojti zaštićenim i strogo zaštićenim proglašene su strogo zaštićene i zaštićene divlje svojte na temelju Crvenih popisa ugroženih vrsta životinja, biljaka i gljiva Republike Hrvatske, stručne procjene Državnog zavoda za zaštitu prirode te obveza preuzetih međunarodnim sporazumima. Sukladno Pravilniku, životinjske svojte u Vukovarsko-srijemskoj županiji dijele se na strogo zaštićene i zaštićene zavičajne svojte kao što je niže navedeno. Svojte koje su sukladno Crvenom popisu ugroženih biljaka i životinja Hrvatske označene kao ugrožene, označene su podebljanim slovima.

Strogo zaštićene zavičajne svojte:

Sisavci - **vidra** (*Lutra lutra*)

Ptice - **čaplja danguba** (*Ardea purpurea*), **čapljica bijela** (*Egretta garzetta*), **gak kvakavac** (*Nycticorax nycticorax*), **prдавac prepeličar**, **kosac** (*Crex crex*), **orao kliktaš** (*Aquila pomarina*), šumska sova (*Strix aluco*), **crna roda** (*Ciconia nigra*), siva guska (*Anser anser*), **patka njorka** (*Aythya nyroca*) i **bijela roda** (*Ciconia ciconia*)

Gmazovi - **ribarica** (*Natrix tessellata*),

Ribe - **piškora** (*Misgurnus fossilis*).

Zaštićene zavičajne svojte:

Sisavci - kuna (*Martes spp*), lasica (*Mustela nivalis*), tvor (*Mustela putorius putorius*), **zec** (*Lepus europeus*).

Ptice - siva čaplja (*Ardea cinerea*), divlja patka (*Anas platyrhynchos*), kukavica (*Cuculus canorus*) i **crna liska** (*Fulica atra*)

Gmazovi - bjelouška (*Natrix natrix*), riđovka (*Vipera berus*),

Vodozemci - **mali vodenjak**, **mrmoljak** (*Triturus vulgaris*)

Ribe - **šaran** (*Cyprinus carpio*), obični jez (*Leuciscus idus*), **žuti karas** (*Carassius carassius*)

Lovna divljač

Lovostajom zaštićena divljač: obični jelen (*Cervus elaphus*), obična srna (*Capreolus capreolus*), divlja svinja (*Sus scrofa*), fazan (*Phasianus colchicus*), zec (*Lepus europeus*), jazavac (*Martes martes*), kuna, bjelica (*Martes foina*), veliki puh (*Glis glis*), divlje patke, divlje guske, šljuka (*Scolopax rusticola*).

Nezaštićena divljač: lisica (*Vulpes vulpes*), tvor (*Putorius putorius*), divlja mačka (*Felis silvestris*), čavka (*Coloeus monedula*), svraka (*Pica pica*), šojka (*Garrulus glandarius*), siva vrana (*Corvus corone cornix*) [9].

Introducirane vrste

Neke alohtone vrste, naročito ukrasnog drveća i grmlja često se uzgajaju u parkovima. Kao primjer možemo navesti američku duglaziju (*Pseudotsuga menziessi* (Mirb. Franco), crni orah (*Juglans nigra* L.), ginko (*Ginko biloba*) i druge vrste. Neke od introduciranih vrsta mogu se razmnažati u našim klimatskim uvjetima i raširiti izvan predviđenih lokaliteta (park, bašća i slično) i u prirodne populacije. Najveći problem čine invazivne strane biljne vrste, kao što su npr. amorfa (*Amorpha fruticosa* L.), ambrozija (*Ambrosia artemisiifolia* L.), vodena kuga (*Elodea canadensis* Michx.) i srebrnolisna pomoćnica (*Solanum eleagnifolium* Cav.) koje s prirodnih staništa potiskuju samonikle biljne vrste. Poseban problem predstavljaju unesene strane životinje, kao što su, jelen lopatar, muflon (*Ovis musimon*), fazan i drugi, koji u većoj ili manjoj mjeri nanose štetu autohtonom biljnom i životinjskom svijetu.

Muflon ili divlja ovca potječe s otoka Korzike i Sardinije, međutim za pretpostaviti je da mu je domovina cijelo Sredozemlje, a da se na ovim otocima uspio održati. U Hrvatskoj je muflon najprije unesen na Brijune, a odatle se širio u druga lovišta, te ga danas imamo na Biokovu, Pelješcu, Senju, Hvaru, **Iloku, Kunjvcima** i Moslovačkoj gori imamo u ograđenim lovištima. Voli pašnjačke predjele i brst, slično kao domaće ovce, zbog čega ga ne treba uzgajati tamo gdje ima domaćih ovaca jer su konkurencija, a osim toga mogu se međusobno pariti što opet nije dobro.

Stanište su mu brda i planine. Najpovoljnije mu je mediteransko sredogorje gdje ima kamena Skromni su u ishrani i na vodi, a štete mogu učiniti samo u slučaju prenapučenosti ili kad se jako približe naseljima.

Najpovoljnija staništa **jelena lopatara** su u ravničarskim i brdskim predjelima pod šumskim i obradivim kulturama. Naseljavanje ove vrste započelo je prije rata. Jelen lopatar predstavlja konkurenciju običnom jelenu budući da se hrani se istovjetnom hranom kao on s tim što je skromniji od svog rođaka običnog jelena. Nije vjeran staništu, te u potrazi za hranom obilazi velike prostore. Ima iste neprijatelje kao i obični jelen.

Fazan (porodica Phasianidae) je autohton u umjerenim i toplim predjelima Azije od Crnog mora do Tihog oceana. U Europu su preneseni iz područja oko Kaspijskog jezera te se ovdje uzgajaju kao lovna divljač.

Staništa

Zakon o zaštiti prirode definira stanište kao jedinstvenu funkcionalnu jedinicu ekološkog sustava, određenu zemljopisnim, biotičkim i abiotičkim svojstvima. Sva staništa iste vrste čine jedan stanišni tip. Za Hrvatsku je karakteristično veliko bogatstvo staništa, od kojih su mnoga ugrožena i/ili rijetka te ih treba zaštititi. Kao preduvjet zaštite je inventarizacija i kartiranje te izrada nacionalne klasifikacije staništa (NKS). NKS definira deset glavnih klasa staništa koja se dalje dijele na više tipova (od II. do V. razine klasifikacije).

NKS kod	Glavne klase	Opis
A	površinske kopnene vode i močvarna staništa	Ova klasa uključuje kopnene površinske vode s prirodnim ili poluprirodnim zajednicama, obrasle ili neobrasle, neovisno o tome da li su prirodnog ili umjetnog postanka. To su sve stajačice i tekućice, zajedno s vegetacijom vodenih rubova, kao i većina močvarnih staništa definiranih Ramsarskom konvencijom.
B	neobrasle i slabo obrasle kopnene površine	Uglavnom staništa na planinama obalnog područja, od kojih su najzanimljivija točila, klifovi i gole vapnenačke stijene, nizom endemičnih i reliktnih biljaka i biljnih zajednica.

C	travnjaci, cretovi i visoke zeleni	<p>Cretovi su močvarna staništa sa zajednicama malih šaševa i cretnih mahovina razvijenima na tlima pod trajnim utjecajem podvirne vode siromašne hranjivima, čiji je nivo odmah ispod ili malo iznad površine tla. U Hrvatskoj ovim staništima prijete izumiranje. To su relikti postglacijalnog razdoblja prisutni na malim površinama, a izrazito ovisni o mikroklimatskim uvjetima.</p> <p>Od travnjaka, najvrednija su staništa vlažnih i mediteranskih travnjaka. Svi tipovi travnjaka ugroženi zbog zanemarivanja livada i pašnjaka uslijed napuštanja seoskih područja i ekstenzivne poljoprivrede. Vlažni travnjaci su najzastupljeniji u sjevernoj Hrvatskoj, gdje čine dio velikih močvarnih kompleksa uz nizinske rijeke.</p>
D	šikare	Ovu klasu čini vegetacija šikara, koja se floristički jasno razlikuje od šumske vegetacije, dok je šumska vegetacija u razvojnem stadiju šikare uključena u šumske klase stanišnih tipova. Među ugrožena i rijetka staništa šikara ubrajaju se neki tipovi šikara vrba uz rijeke, te galerije oleandra u južnoj Dalmaciji.
E	šume	U Hrvatskoj postoji više od 60 šumskih zajednica i one su u usporedbi s Europskim šumama dobro očuvane i većina ih je prirodnog sastava. Gotovo sva šumska staništa u Hrvatskoj pripadaju klasama NATURA 2000 - staništa zaštićena prema Direktivi o staništima. U najveće šumske komplekse u Hrvatskoj ubraja se i Spačvanski bazen s poplavnim šumama hrasta lužnjaka.
F	morska obala	To su staništa iznad linije plime, ali pod utjecajem mora. Grupirana su kao muljevite, pjeskovite, šljunkovite i stjenovite obale.
G	more	To su staništa ispod granice plime uključujući pelagičke i bentoske zajednice.
H	podzemlje	Podzemna se staništa dijele na kraške i nekraške špilje i jame, intersticijska te antropogena staništa.
I	kultivirane nešumske površine i staništa s korovnom i ruderalnom vegetacijom	Staništa ove klase zauzimaju najveći dio površina Vukovarsko-srijemske županije (oranice, komasirane površine, mozaici kultiviranih površina s ivičnjacima, vinogradi i voćnjaci, te staništa ruderalne i korovne vegetacije uz polja, putove, naselja i drugo).
J	izgrađena i industrijska staništa	Staništa seoskih i gradskih naselja, kao prostorni kompleks u kojemu se izmjenjuju izgrađene površine stambene i druge namjene u gradovima s kultiviranim zelenim površinama, proizvodne i/ili neproizvodne namjene; te ostali prostori negospodarske (rekreativne površine, groblja i drugo) i gospodarske namjene (industrija, infrastruktura, odlagališta, umjetna vodena staništa i drugo)
K	kompleksi	U komplekse staništa ubrajaju se estuariji, obalne lagune, te velike plitke uvale i zaljev

Područje Vukovarsko-srijemske županije nalazi se u dvije biogeografske regije Europe: kontinentalnoj i panonskoj, a može se podijeliti u više makroregija: dravsko-dunavska nizina, đakovačko-vinkovački praporni pojas i bosutska posavina, te rubno, u zapadnom dijelu međugorje slavonskog međuriječja. Prema sjeveru se naslanja na baranjsku regiju. Od navedenih klasa staništa na području Vukovarsko-srijemske županije pojavljuju se slijedeći:

- A) površinske kopnene vode i močvarna staništa;
- C) travnjaci, cretovi i visoke zeleni;
- D) šikare;
- E) šume;
- I) kultivirane nešumske površine i staništa s korovnom i ruderalnom vegetacijom te
- J) Izgrađena i industrijska staništa.

Tablica u nastavku navodi glavne tipove staništa (u sklopu navedenih klasa) koja su opisana na području Vukovarsko-srijemske županije. Velik broj prirodnih stanišnih tipova koji se javljaju u Vukovarsko-srijemskoj županiji su ugrožena, rijetka ili značajna staništa temeljem nacionalnih propisa, Bernske konvencije o zaštiti europskih divljih vrsta i prirodnih staništa i EU Direktive o staništima. Kako bi se zaštitilo sadašnje stanje i spriječilo pretjerano iskorištavanje šuma i te umanjili potencijalno negativno utjecaji pojedinih zahvata na takva staništa treba predvidjeti postepenu primjenu mjera za očuvanje ugroženih i rijetkih stanišnih tipova.

Tipovi staništa u Vukovarsko-srijemskoj županiji

tip staništa prema NKS		ugroženi i rijetki stanišni tipovi*
A 11	stalne stajačice	-
A 12	povremene stajačice	-
A 23	stalni vodotoci	-
A 27	neobrasle i slaboobrasle obale tekućica	neobrasle šljunčane riječne i muljevite obale (A 2711 i A 2713)
A 41	tršćaci, rogozici, visoki šiljevi i visoki šaševi	ugrožena je samo zajednica ljutka koja do sada nije nađena u VSŽ
C 22	vlažne livade Srednje Europe	više tipova vlažnih livada Srednje Europe, uključujući i Srednjoeuropske livade obične beskoljenke (C 22229 koje su nađene u VSŽ
C 24	vlažni, nitrofilni travnjaci i pašnjaci	svi tipovi staništa lažnih nitrofilnih travnjaka i pašnjaka, uključujući i do sada nađene tipove u VSŽ (pašnjak gušće petoprste, travnjaci sitova i dugolisne metvice, travnjaci grpka i puzave rosulje, te livade djeteline i puzave rosulje; C 2411, C 2412, C 2413 i C 2414)
D 11	vrbcici na sprudovima	4 tipa vrbika
D 12	mezofilne živice i šikare kontinentalnih krajeva	tip vrištine bujadnice s običnom borovnicom (D 1215) koji nije nađen u VSŽ
E 11	poplavne šume vrbe	sve poplavne šume vrbe (E 11)
E 12	poplavne šume topola	sve poplavne šume topola (E 12)
E 21	poplavne šume crne topole i poljskog jasena	tri tipa poplavnih šuma s poljskim jasenom (E 212, E 213, E 217)
E 22	poplavne šume hrasta lužnjaka	sve poplavne šume hrasta lužnjaka (E 22)
E 31	mješovite hrastovo-grabove i čiste grabove šume	sve mješovito hrastovo-grabove i čiste grabove šume (E 31)
E 93	nasadi širokolisnog drveća	-
I 21	mozaici kultiviranih površina	-
I 31	intenzivni obrađivane oranice na komasiranim površinama	-
I 51	voćnjaci	-
I 53	vinogradi	-
I 814	javne neproizvodne kultivirane zelene površine	-
J 11	aktivna seoske područja	-
J 13	urbanizirana seoska područja	-

J 21	gradske jezgre	-
J 22	gradske stambene površine	-
J 41	industrijska i obrtnička područja	-
J 43	površinski kopovi	-
J 44	infrastrukturne površine	-
J 45	uzgajališta životinja	-

* Prema Pravilniku o vrstama stanišnih tipova, karti staništa, ugroženim i rijetkim stanišnim tipovima te o mjerama za očuvanje stanišnih tipova i podacima o staništima u Vukovarsko-srijemskoj županiji Državnog zavoda za zaštitu prirode.

Područja zaštićena/prepoznata prema međunarodnim konvencijama

Na području Vukovarsko-srijemske županije osmišljena je "**ekološka mreža**" kao dio nacionalne, ali u osnovi direktni dio Sveeuropske i EU ekološke mreže (CRO-NEN) NATURA 2000. NATURA 2000 je ekološka mreža Europske Unije koja obuhvaća područja važna za očuvanje ugroženih vrsta i stanišnih tipova. Ovaj program, koji čini osnovu zaštite prirode Europske Unije, proizlazi iz Direktive o zaštiti ptica (Council Directive 79/409/ EEC) i Direktive o zaštiti staništa, divlje faune i flore (Council Directive 92/43/EEC). U 2005. godini Državni zavod za zaštitu prirode završio je projekt "Uspostava Nacionalne ekološke mreže" sufinanciran iz fonda LIFE III. Europske komisije, čiji je cilj bio izrada prijedloga nacionalne ekološke mreže. Ovaj prijedlog predstavlja osnovu za izradu Uredbe o Nacionalnoj ekološkoj mreži, koju je Vlada RH dužna donijeti temeljem Zakona o zaštiti prirode. Nacionalna ekološka mreža predstavlja prvi korak u pripremi prijedloga mreže NATURA 2000, koja je dio obveza Republike Hrvatske u procesu pristupanja Europskoj Uniji.

Ekološka mreža predstavlja sustav funkcionalno povezanih područja važnih za očuvanje ugroženih vrsta i stanišnih tipova. Sastoji se od sljedećih dijelova koji osiguravaju njezinu funkcionalnost:

- **Središnje jezgre (core areas)** – To su prirodna i poluprirodna područja najvažnija za očuvanje vrsta i stanišnih tipova ugroženih na međunarodnom ili nacionalnom nivou, odnosno područja koja se u najvećoj mjeri želi sačuvati od antropogenih utjecaja.
- **Koridori (corridors)** – Pomoću koridora jezgre ekološke mreže vežu se u funkcionalni sustav. To su dijelovi mreže koji poput mostova povezuju inače izdvojene/izolirane središnje jezgre u mrežu čime značajno povećavaju efekt zaštite, jer omogućuju migraciju i komunikaciju inače izoliranih populacija. Mogu biti kontinuirana ili niz "otoka" - tzv. "stepping stones".
- **Prijelazna područja (buffer zone)** – Područja koja štite središnje jezgre od mogućih negativnih vanjskih utjecaja (onečišćenje, isušivanje i dr.).
- **Područja obnove (restoration areas)** – Područja obnove predviđena su na područjima gdje nedostaje neki važan dio ekološke mreže kako bi se ponovo uspostavila ekološka povezanost.

U sklopu projekta NATURA 2000, Državni zavod za zaštitu prirode definirao je 40 područja pogodnih za očuvanje ptica u Hrvatskoj kao dio Nacionalne ekološke mreže (**Važna područja za ptice** u Hrvatskoj) u koja su uvrštena i dva područja Vukovarsko-srijemske županije - Spačvanski bazen i obronci Fruške gore kod Iloka, kao važne međunarodne središnje jezgre .

Spačvanski bazen (površine 43.014 ha) kao najveći kompleks vlažnih lužnjakovih šuma u Hrvatskoj, uključujući i rezervat šumske vegetacije Radiševo. Važno je područje za očuvanje ptica, prvenstveno crne rode (*Ciconia nigra*), te orla štekavca (*Heliaetus albicila*) i orla kliktaša (*Aquila pomarina*), kao vrsta s nepovoljnim statusom u Europi, odnosno ugroženih na razini EU, ali i drugih vrsta iz Dodatka I Direktive o pticama (škanjac osaš, *Pernis apivorus*; siva žuna, *Picus canus*; crvenoglavi djetlić, *Dendrocopos medius*; bjelovrata muharica, *Ficedula albicollis*). Prema stupnju ugroženosti¹², područje je ocijenjeno kao rizično, tzn. ugroženo zbog mijenjanja vodnog režima šume, uređivanja šuma, lova i krivolova, nestanka pašnjaka i vlažnih livada u okolnom području. Kao mjere zaštite predložen je

prestanak mijenjanja vodnog režima, promjene u gospodarenju šumama, poticanje tradicionalnog poljodjelstva i stočarstva, restauraciju vlažnih travnjaka u okolnom području, regulaciju lova i sprječavanje krivolova.

Obronci Fruške gore kod Iloka, na krajnjem istoku Županije, obuhvaćaju područje od 7.852 ha, a važni su kao posljednje gnjezdište orla krstaša (*Aquila heliaca*) u Hrvatskoj. To je područje poljodjelskih površina s intenzivno obrađivanim oranicama, vinograda i voćnjaka te nasada širokolisnog drveća. Osim orla krstaša (ugrožena vrsta u EU), važno je i za očuvanje stepskog sokola (*Falco cherrug*) i rusog svračka (*Lanius collurio*). Prema stupnju ugroženosti ocijenjeno je kao niskorizično, a za zaštitu područja predlaže se poticanje tradicionalnog poljodjelstva i stočarstva, održavanje pašnjaka, uz očuvanje seoskih mozaičkih krajolika i restauraciju stepskih travnjaka.

Republika Hrvatska stranka je **Konvencije o močvarnim staništima** (Ramsar, 1973.) od 1991. godine. Sukladno obvezama ove Konvencije, svaka stranka treba utvrditi, vrednovati (prema utvrđenim kriterijima) te prikladno zaštititi močvarna područja na svom teritoriju. Najvrjednija od njih predlažu se za uvrštavanje u Ramsarski popis močvarnih područja od međunarodne važnosti. Hrvatska za sada ima samo četiri Ramsarska područja od kojih nijedno nije u Vukovarsko-srijemskoj županiji: park prirode Kopački rit, park prirode Lonjsko polje, planirani park prirode Delta Neretve i ornitološki rezervat ribnjaci Crna Mlaka. Postoji još niz močvarnih područja koje je tek potrebno vrednovati za upis u Ramsarski popis. Osnova za svako vrednovanje je inventarizacija, odnosno utvrđivanje postojećeg stanja.

Državni zavod za zaštitu prirode proveo je, u okviru projekta financiranog iz Ramsarskog fonda za male donacije, inventarizaciju močvarnih staništa Hrvatske. Od 2003. do 2005. godine, prikupljeni su svi dostupni podaci o močvarnim staništima te je uspostavljena GIS baza podataka kao podloga za nastavak aktivnosti na prikupljanju novih podataka. GIS baza podataka sastoji se od shapefile-ova s kartiranim pojedinim kategorijama močvarnih staništa u Hrvatskoj (1:100.000) i pripadajućih atributnih tablica s osnovnim podacima o svakom močvarnom staništu. 37 shapefile-ova predstavlja pojedine od 28 (od 42 svjetska) Ramsarska tipa močvarnih staništa u Hrvatskoj. Neka staništa su kartirana kao poligonskii, neka kao linijski, a neka kao točkasti shapefile-ovi (manja područja). Osnovni podaci (ime područja; lokacija – najbliži grad, županija, koordinate za točkasta područja; tip močvarnog staništa; Ramsar kôd; površina za poligonalna područja; dužina za linije – manje rijeke, potoci, kanali...) za svako područje uneseni su u atributnu tablicu. Nekoliko klasa iz baze podataka Karta staništa uzeto je kao cjelina (svi kartirani poligoni) te pojedina područja nisu identificirana. Ta močvarna područja (vlažne livade, tršćaci, poplavne šume i močvarne šikare) najvećim dijelom su smještene unutar osam identificiranih kompleksnih područja – velikih močvara.

U sklopu ovog projekta u Vukovarsko-srijemskoj županiji popisani su sljedeći **močvarni lokaliteti**:

Termalni izvori: Babina greda; **Kanali:** 60 kanala i 3.157 povremenih kanala; **Tp/p - stalneslatkovodne močvare/bare:** bare Borovo Selo, Cakovci, Ilok 1, Ilok 2, Petrovci 1, Petrovci 2, Somovac, Sotin 1, Sotin 2, Sotin 3, Sotin 4, Sotin 5, Vinkovci 1, Vinkovci 2 i Vukovar i **rukavac** Virovi; te **Akumulacija** Grabovo.

park u Nuštru

park Nuštar

park Ilok